

Grevie pumpstation 100 år – en jubilar med kort men trogen tjänst

Rolf Johansson

Med det röda teglet från Börringe tegelbruk och de bågformade fönstren och det vidbyggda transformator tornet, framstår byggnaden i nästan sakral skepnad. Pumpstationen togs i drift 1914 och kom till därför att det artesiska trycket inte längre räckte till när antalet rörbrunnar ökade och grundvattenytan sänktes. Det var förutsett redan när råvattentäkten anlades att ett centralpumpverk skulle komma att behövas. Ett påskyndande skäl var dock den förväntade ökningen av vattenförbrukningen i Malmö stad inför Baltiska utställningens öppnande den 15 maj 1914.

Från 1900-talets början självrann vattnet i en 610 mm ledning till Bulltofta vattenverk i Malmö. Ledningssträckan 3,8 km öster om Grevie hade en svag uppåtlutning mot den planerade pumpstationens läge, medan de resterande 9 km in till vattenverket hade nästan 4 m i höjdskillnad till sin fördel.

Tekniken blev nu att man med hjälp av en vakuum-

klocka på 15 m³ skapade undertryck så att den östra ledningen blev en hävert som underlättade uppfordringen och flödet. Från hävertledningen samlades råvattnet i en stor brunn utanför pumpstationen och sedan pumpades det därifrån in till vattenverket. 1923 anlades även en 1,1 km lång hävertledning västerut med egna rörbrunnar som också mynnade ut i stationens pumpbrunn. Denna ledning skulle 12 år senare bli början på en andra råvattenledning in till Bulltofta vattenverk.

Zander & Ingeström i Stockholm levererade den maskinella utrustningen som bestod av två de Laval centrifugalpumpar på vardera 80 l/s vid 8 m uppfordringshöjd, drivna av ASEA 30 hk elektromotorer samt en råoljemotordriven de Laval centrifugalpump på 160 l/s också vid 8 m. 1921 installerades ytterligare en elektromotordriven pump och en för råolja, båda av samma typ som de befintliga men med större uppfordringshöjd. Råoljemotorerna var 2-takts tändkulemotor som även

kunde köras på fotogen eller diesel eller blandningar av dessa.

Evakueringspumparna som användes för att skapa vakuum var i princip vanliga kolvkompressorer med omvänd funktion och kapaciteten var från början 1 500 l fri luft per min. De hade en viktig funktion och kunde drivas av elmotorer från ASEA eller råoljemotorer typ Laval-Bergsund 5 hk respektive Höganäs "Vale" 4,5 hk. 1927 ökades möjligheten att få upp till 3 000 l fri luft per min när en Atlas dieselkompressor installerades.

Två utanför, i mark liggande, oljetankar på vardera 50 000 l försörjde anläggningen med bränsle. Dagtankar var placerade inom byggnaden, en råoljetank rymmande 9 500 l och en tank för motorfotogen på 300 l. Pumparna var placerade ett plan ner och det fanns anslutningsmöjligheter för sex pumpaggregat. En skala på väggen stod i förbindelse med en flottör i pumpbrunnen utanför så att maskinisten kunde hålla kontroll på nivån.

En handdriven travers från Halmstads Nya Verkstads AB, vilande på granitkonsoler, täckte hela ytan i maskinhallen. När inte pumpmaskineriet var i drift vintertid stod en kokseldad panna av fabrikat Strebel för uppvärmningen. Anläggningen var ansluten till elverkets 20 kV nät via en Tomas Thrige, Odense, transformator på 100 kVA som dock inte räckte till för att köra de tre eldrivna pumparna samtidigt. En spiraltrappa i gjutjärn ledde upp till tornets transformator och ställverksrum och ville man ända upp till översta rummet fick man klättra på en järnstege upp genom en lucka.

1932 flyttades från Bulltofta vattenverk ut till pumpstationen en 4-cyl 120 hk Atlas dieselmotor avsedd att via remtransmissioner kunna driva pumpar. På grund av den befarade bränslebristen under kriget konverterades 1944 en 2-cyl 80 hk Ellwe Leissner dieselmotor, installerad 1924, till gengasdrift av Svenska Gengas AB till en kostnad av 9 500 kr.

Det blev aldrig någon längre kontinuerlig drift utan den var mer säsongsbetonad eller av Bulltofta-verkets behov påkallad. Pumpstationen var en viktig reservanläggning med sina många strömoberoende driftmöjligheter. Efter längre stillestånd krävdes det handmanövrering av tre stycken 600 mm markventiler på vardera 50 varv.

När de cirka 60 självtryckande 112 mm rörbrunnarna började ersättas med 247 mm med egna installerade pumpverk i början på 30-talet minskade behovet ännu mer. 1936 fanns det 17 sådana brunnar och 1939, som var ett rekordår, uppfordrades ur tåkten 320 l/s. Brunnspumpverken hade, i sina tidigaste utföranden, torrappställda centrifugalpumpar i 7-8 m djupa schakt kopplade via axlar till elmotorer i markplan. Då de var anslutna till den gemensamma huvudledningen kom vatten från de öster om Grevie liggande pumpverken att dubbelpumpas när Greviestationen var i drift.

1960 kopplades stationen definitivt bort från ledningssystemet och det kvarvarande av det maskinella skrotades. Byggnaden förblev en strategiskt placerad reparationsverkstad för hela råvattentåkten, men på 80-talet centraliserades all verksamhet till Bulltofta vattenverk och manskapet fick nu sin utgångspunkt därifrån och då avstyckades även de två tidigare tjänstebostadshusen och såldes.

Med dåtidens förutsättningar och behov var byggandet av en centralpumpstation behövligt men med teknikens utveckling blev det ingen långvarig drift. Problemen var också många, som att hålla tillräckligt undertryck i hävertledningarna och den ökande uppfordringen av finsand som ställde till problem i ledningar och pumpar.

Byggnadens belägenhet och dess inre utformning har gjort det svårt att finna ett annat användningsområde för den - men den har i alla fall överlevt de första 100 åren.

